

Asia: VN/13739/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua vastaanottorahan alentamista koskevan lakimuutoksen voimassaolon jatkamisesta. Suomen Punainen Risti lausui aikaisemmasta hallituksen esityksestä sekä sisäministeriölle että eduskunnan hallintovaliokunnalle keväällä ja kesällä 2024. Aikaisemmin lausumamme mukaisesti katsomme edelleen, että vastaanottorahan suuruus on liian alhainen verrattuna ihmisarvoisesta elämästä Suomessa aiheutuviin kuluihin ja itsenäisen selviytymisen edistämiseen. Vastaanottorahan taso on ristiriidassa vastaanottodirektiivin ja vastaanottolain tarkoituksen kanssa ja voi vaarantaa perustuslain turvaaman välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon toteutumisen.

Vastaanottorahan ja käyttörahan määrää pienennettiin vuonna 2024 väliaikaisella lailla. Laki on voimassa vuoden 2025 loppuun. Nyt käsillä olevassa esityksessä ehdotetaan, että vastaanottorahan perusosaa ja ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle myönnettävää käyttörahaa sekä täydentävää vastaanottorahaa koskevien väliaikaisten säännösten voimassaoloa jatkettaisiin 11.6.2026 asti.

Vuonna 2024 tehdyn muutoksen perusteluiden mukaan vastaanottorahan määrä oli tarkoitus arvioida uudelleen keväällä 2024 käynnistyneen vastaanottolain uudistamishankkeen aikana, ja pysyvä muutos tasoon oli tarkoitus valmistella sitten, kun toimeentulotukilain kokonaisuudistus etenee ja toimeentulotukea koskevat muutokset ovat tiedossa. Väliaikainen vastaanottorahan leikkaaminen sidottiin siis toimeentulotukilain uudistamiseen, jonka valmistelu on meneillään ja jonka on tarkoitus tulla ainakin osittain voimaan helmikuussa 2026. Käsillä olevassa esitysluonnoksessa ei kuitenkaan enää viitata lainkaan toimeentulotukilain uudistukseen vaan voimassaolon pidentäminen sidotaan ainoastaan vastaanottolain uudistamishankkeeseen. Esityksessä ei ole arvioitu vastaanottorahaa suhteessa toimeentulotukeen suunniteltuihin muutoksiin.

Vastaanottorahan sitominen toimeentulolain uudistukseen oli perusteltua, koska vastaanottorahaa koskeva säännös perustuu Euroopan unionin vastaanottodirektiiviin, jossa rahallisen avustuksen lähtökohtana on maan kansalaisille vahvistettu vähimmäiselintaso eli käytännössä toimeentulotuen perusosa. Lähtökohta on vahvistettu myös päivitetystä vastaanottodirektiivissä. Vaikka lähtökohdasta voidaan tietyin perustein poiketa, vastaanottorahan tarkoituksena on edelleen varmistaa kansainvälistä suojelua hakevan ihmisarvoisen elämän edellyttämä tuki. Hallituksen esityksessä tulisi suunnitellusti huomioida toimeentulotukilain uudistus ja siinä määritelty perustaso.

Kuten olemme aiemmin lausuneet, vastaanottoraha on vain hieman suurempi kuin Kelan toimeentulotukiohjeen mukainen ravintomenojen määrä eli 49% toimeentulotuen perusosasta (290,84 euroa vuonna 2025). Tämä tarkoittaa, että vastaanottorahan perusosalla voidaan kattaa käytännössä ainoastaan ravintomenot. Kattamatta jäävät vastaanottolain 19 § 2 momentissa tarkoitetut kaikki muut menot, kuten vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot, paikallisliikenteen ja puhelimen käytöstä aiheutuvat menot ja vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

Vastaanottoraha on turvapaikanhakijalle viimesijainen etuus. Hallituksen esityksessä viitataan Maahanmuuttoviraston vastaanottokeskuksille toteuttamaan kyselyyn (s. 11). Näissä vastauksissa korostui huoli perheiden taloudellisesta tilanteesta ja vaikutuksista lasten hyvinvointiin. Väliaikaisen lain voimassaolon jatkamisen arvioidaan ylläpitävän kiireellisen tuen tarvetta vastaanottokeskuksissa. Vastausten perusteella 78 prosenttia asiakkaista on turvautunut keskuksen ulkopuoliseen ruoka-apuun. Väliaikaisen lain voimassaolon jatkamisen arvioidaan ylläpitävän kiireellisen tuen tarvetta vastaanottokeskuksissa.

Edelleen kyselyn mukaan asiakkaille annettava taloudellinen neuvonta on lisääntynyt 45 prosentilla vastaanottorahan alentamisen jälkeen. Kyselyn pohjalta arvio on, että vastaanottorahaa koskevien väliaikaisten lakimuutosten voimassaolon jatkaminen tulee pitämään hallinnollisen työn ja tulkkaustarpeen määrän vastaanottokeskuksissa korkealla tasolla. Vastausten mukaan vastaanottorahan pienentäminen ja täydentävän vastaanottorahan lisääntynyt hakeminen ovat myös johtaneet vastaanottokeskuksen sosiaalipalveluiden työmäärän merkittävään kasvuun. Vastaanottorahan alentamista aiheutuneet säästöt ovat siis siirtyneet vastaanottokeskusten henkilökunnan työmäärään. Tämä on esityksenkin mukaan pois sosiaalityöntekijöiden tarjoamasta muusta tuesta.

Näitä vaikutuksia vastaanottokeskuksille on esityksessä kuvattu, mutta ei huomioitu taloudellisessa kokonaisuudessa. Esityksen vaikutuksia vastaanottotoiminnan menoihin seurataan sisäministeriön Maahanmuuttovirastoa koskevan tulosohjauksen yhteydessä (s. 12). Olisi tärkeää, että samalla kun Maahanmuuttovirasto seuraa vastaanottokeskusten menoja, seurattaisiin myös vastaanottopalveluiden laatua ja muutoksen vaikutuksia henkilökunnan työkuormaan. Vastaanottokeskuksilla tulee olla mahdollisuus tarjota kansainvälistä tai tilapäistä suojelua hakeneille ihmisarvoiset olosuhteet ja riittävät sosiaalipalvelut, jotka eivät keskity ainoastaan vähimmäistoimeentulon turvaamiseen.

Hakijoiden vastaanottopalveluissa viettämä aika on huomattavan pitkä, jopa useita vuosia. Ei ole kenenkään etu, että tänä aikana hakijat joutuvat huolehtimaan oman ja perheensä perustoimeentulon turvautumalla ruoka-apuun tai vastaanottokeskusten myöntämään tilapäiseen apuun. Riittävän toimeentulon turvaaminen kaikille ehkäisee harmaan talouden ja muiden epäsäännöllisten toimeentulokeinojen käyttöä sekä edistää yhteiskunnallista vakautta ja osallisuutta.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti